

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Att använda marxism?

Marx i den introducerande sociologilitteraturen

Författare: Simon Frohlund
Kandidatuppsats: SOCK05, 15 hp
Internet
Vårterminen 2019
Handledare: Birgitta Ericsson

Abstract

Titel: Att använda marxism?

Författare: Simon Frohlund

Kandidatuppsats: SOCK05, 15 hp

Internet

Vårterminen 2019

Handledare: Birgitta Ericsson

Sociologiska institutionen, vårterminen 2019

Studien granskar de kontrasterande bilder av Karl Marx teorier och marxismen som ges av sociologiutbildningar på svenska universitet. Genom intervjuer med undervisande sociologer och en litteraturstudie över den vanligaste introduktionslitteraturen visar jag några centrala skiljelinjer inom sociologin. En riktning främst representerad av Anthony Giddens & Philip W. Suttons bok *Sociologi* behandlar Marx som en teoretiker med en strukturalisk tendens, med ett enkelt och dualistiskt klassbegrepp som övergripande förklaring och med ett deterministiskt revolutionsbegrepp. Uppkomsten av mer komplexa teorier å ena sidan och Sovjetunionens fall å andra sidan har inneburit att Marx teorier måste ses som antingen helt eller delvis förlegade. En grupp intervjupersoner och böcker tenderar å andra sidan att se Marx metod som en växelverkan mellan struktur och handling, att klassbegreppet är komplext och beroende av den gällande abstraktionsnivån, samt att Marx i dag är mer relevant än någonsin. Det förstnämnda perspektivet använder marxismen som en uppsättning intressanta och valbara idéer. Det sistnämnda bygger marxismen som en sammanhängande helhet med en förmåga att utvecklas och appliceras på nya områden. Även om samtliga intervjupersoner betonar helheten mellan Marx teorier så tenderar undervisningen på olika sätt att placera helheten i skymundan.

Nyckelord: Marx Marxism Sociologi Kurslitteratur

Förord

Ett stort tack till mina intervjupersoner som har varit enormt betydelsefulla för studien. Varje möte har varit otroligt givande och jag önskar att jag kunde finna utrymmet i uppsatsen att få med allt ni sagt. Ett enormt stort tack till Sara Hultqvist som korrekturläst uppsatsen.

Innehållsförteckning

Abstract	
Förord	
Innehållsförteckning	
1. Introduktion och frågeställningar	1
1.1 Introduktion	1
1.2 Frågeställningar	1
2. Teori	2
3. Tidigare forskning	3
4. Metod & data	5
5. Intervjuer	8
5.1 Intervju: August	8
5.2 Intervju: Bo	10
5.3 Intervju: Cecilia	12
6. Litteraturstudie	14
6.1 Inledning	14
6.2 Båten i parken	15
6.3 Sociologi	17
6.4 Feministiskt tänkande och sociologi	19
7. Resultat och analys	21
7.1 Inledning	21
7.2 Klassbegreppet	21
7.3 Marx som klassiker	22
7.4 Revolutionsbegreppet	23
7.5 Marx som förlegad	24
7.6 Att använda marxism	25
8. Slutsatser och sammanfattning	26
9. Referenser	29
10. Bilaga 1: Litteraturlista	31
11. Bilaga 2: Intervjuguide	32
12. Bilaga 3: Letter of consent	33

1. Introduktion och frågeställningar

1.1 Introduktion

Den här studien utforskar bilden av Karl Marx såsom den förmedlas inom sociologiutbildningar på svenska universitet. En sociologisk grundkurs brukar typiskt introducera Marx som en av sociologins så kallade klassiker. Vilka teoretiker som inkluderas bland klassiker kan variera, men tre tänkare är oftast närvarande: Max Weber, Émile Durkheim och Karl Marx. Exempelvis så presenterar George Ritzers *Sociologisk teori* den ovanstående trion samt Georg Simmel som sina klassiker (Ritzer & Stepnisky 2014 s.3). Den klassiska teorin har en väldigt central ställning inom sociologin. Åtskilliga sociologer har byggt vidare på deras teoretiska ramverk, och deras teorier fortsätter läras ut till sociologistudenter. Bland de tre så har Karl Marx särställningen att han var en revolutionär. Merparten av hans teoretiska bidrag, från den materialistiska historieuppfattningen till hans ekonomiska teorier är skrivna som bidrag för att inte enbart förstå, utan även förändra samhället. Detta revolutionära och politiska perspektiv som finns insprängt i Marx teorier har bidragit till att Marx fått en omstridd ställning inom akademien. Han har dragit till sig både kritiker och nytolkare som menat att helheten eller delar av hans teorier är förlegade eller felaktiga från första början. Från mitt eget perspektiv som marxist och sedermera sociologistudent har jag upplevt att undervisningen och litteraturen ibland missuppfattat eller på olika sätt feltolkat Marx teorier. Detta har motiverat mig till att skriva den här uppsatsen för att noggrant kunna studera och jämföra hur sociologisk introduktionslitteratur egentligen beskriver Marx och marxismen. För många studenter kan den litteraturen vara deras första intryck av Marx som teoretiker, och ge en stark antydning om hur de bör läsa Marx och använda teorierna.

1.2 Frågeställning

Frågeställningarna jag formulerat är följande: 1) Vilka aspekter av marxismen lyfts fram och vilken bild ges av dem i sociologisk undervisning & introduktionslitteratur?
2) I vilken utsträckning presenterar undervisningen och litteraturen marxismen som en uppsättning teorier utan internt samband, där det är möjligt att välja eller avfärda enskilda teorier?

2. Teori

Min andra frågeställning utgår från en typologi som används av Michael Burawoy och Erik Olin Wright. De använder begreppet *using marxism*, som jag översatt till *att använda marxism*. I kapitlet *Sociological Marxism* ur *Handbook of Sociological Theory* så listar de fyra typiska ståndpunkter som sociologer tenderar att ha när de förhåller sig till marxismen:

1) *Att propagera marxism*. Marxismen är ett teoretiskt verktyg för att mobilisera folket och för att undanröja kapitalismens ideologi. Som marxistisk intellektuell har man rollen att artikulera och popularisera marxismen och förankra det bland massorna. Kriteriet för bra marxism blir därmed dess popularitet snarare än att den uppfyller vetenskapliga kriterier. Denna genre kan enligt Burawoy & Wright ibland ta sig uttryck i form av dogmatiska förkunnanden. Jag tolkar det som ett perspektiv som ser akademien som ett slagfält för färdiga teorier, snarare än en plats där marxismen kan utvecklas (Burawoy & Wright 2001 s.459).

2) *Att begrava marxism*. Marxism är en ideologi utan samhällsvetenskaplig relevans. Att marxismen existerar som teoribildning inom universiteten har inget med dess trovärdighet som vetenskap, utan det har allt att göra med ideologins koppling till stater, partier och rörelser. målet är att vederlägga teorin och göra akademien helt fri från marxismens inflytande (Ibid.). Artikeln *American sociology rewrites its history* är ett exempel på denna ståndpunkt. Richard Hamilton argumenterar att Marx historiskt haft en marginell roll i nordamerikansk sociologi och att faktumet att Marx senare cementerats som sociologisk klassiker inte har att göra med marxismens vetenskapliga meriter. Marxismens status i sociologin är därmed oförtjänt och illegitim (Hamilton 2013).

3) *Att använda marxism*. Marxismen är en uppsättning intressanta idéer. Några av dessa idéer har fortfarande samhällsvetenskaplig relevans medan andra aspekter är förlegade. Det går att selektivt välja ut några aspekter av teoribildningen för att förstå empiriska problem. Du behöver inte heller räkna dig själv som marxist för att använda marxismen på det här sättet. Enligt Burawoy och Wright är detta en av de vanligaste utgångspunkterna i marxistisk sociologi (Burawoy & Wright 2001 s.459). G.A. D. Soares *Marxism as a general sociological orientation* är ett exempel på den ståndpunkten. Soares lyfter kritik mot olika teorier associerade med Marx, däribland teorin om arbetarklassens ökade misär. Hans lösning för hur man ska förlika marxismens meriter med kritiken är att inte längre betrakta marxism som en sociologisk teori

utan som en generell sociologisk inriktning. På så vis blir marxismen befriad från den politiska arenan och erbjuder istället ett generellt samhällsvetenskapligt ramverk, ett bland många, som indikerar relevansen av vissa förklarande variabler (Soares 1968).

4) *Att bygga marxism* innebär att se marxismen som en kraftfull och högst relevant tradition för att samhällsförändring och samhällets reproduktion på vetenskaplig grund. I synnerhet är det nödvändigt för den som vill förändra samhället i en mer jämlik riktning. För att marxism ska kunna utgöra en samhällsvetenskaplig teori krävs det att teorin klarar av att utmanas och förändras. Att bygga marxism måste förstås i motsättning till att se marxismen som en hel och färdig ideologi, men också att använda marxism som en uppsättning idéer en kan välja fritt från, utan hänsyn till dess helhet. Att bygga marxism går bortom att applicera marxism på sociological problem, utan det implicerar att utveckla marxismen som en sammanhängande teoribildning genom att förstå dess brister. Författarna menar att detta engagemang för att bygga marxismen i sin tur kräver en normativ hängivelse till marxismens emancipatoriska vision. (Burawoy & Wright s.459–461).

Med hjälp av den här uppdelningen så kan jag lättare kategorisera och förstå de förhållningssätt till marxismen som finns i sociologiutbildningar på svenska universitet. För studiens syfte så bör kategorierna betraktas som idealtyper, jag förväntar mig inte att alla böcker helt och hållet falla i en eller annan kategori. Uppdelningen kommer att användas på det empiriska materialet och slutsatserna kommer att presenteras i resultat- och analysavsnittet. Eftersom jag använt ett induktivt tillvägagångssätt så har jag använt mig av en begränsad mängd på förhand konstruerad teori för att underlätta tolkningen av det empiriska materialet. Valet att använda just Burawoy & Wright gjordes främst för att uppdelningen mellan att använda marxismen som en uppsättning intressanta idéer och att bygga marxismen som en teoretisk helhet satte fingret på skiljelinjer som jag själv sett i hur marxismen framställts på universitet. Dessutom så kan appliceringen av deras typologi på en svensk kontext förstärka typologin genom att visa i vilken grad den är generaliserbar på svenska förhållanden.

3. Tidigare forskning

Det finns ett antal studier som inriktar sig på den introducerande sociologiska kurslitteraturen och som i olika utsträckning behandlar temat Marx och marxism. De flesta av

studierna centrerar kurslitteraturen i USA, men det finns även studier som analyserat brittisk, australisk och fransk litteratur (Maslow 1981, Paap 1981, Perrucci 1980, Lucal 1994, Harley 2008, Schrecker 2008). Jag har bara hittat en rapport som berör svensk litteratur. De flesta av studierna har en kvantitativ ansats och behandlar ett stort litteratururval i tidsperioder som sträcker sig över år eller årtionden (Maslow 1981). Majoriteten av studierna behandlar frågor som i vilken grad Marx överhuvudtaget nämns i böckerna eller om Marx beskrivs positivt, negativt eller neutralt (Maslow 1981) eller hur ofta han inkluderas när tematiker som klass eller makt behandlas (Paap 1981, Lucal 1994). Resultaten från dessa studier kommer inte diskuteras närmare eftersom ligger för långt från uppsatsens tema. En begränsad mängd studier behandlar däremot Marx kvalitativt och innehållsmässigt.

En av dessa artiklar är *Do Books Write Authors? A Study of Disciplinary Hegemony*. Författaren finner att marxismen i introduktionsböcker egentligen är en form av weberianism. Marx blir tillskriven många av Webers antaganden om konflikt och ojämlikhet som något oundvikligt och evigt. Avståndet mellan Marx och Webers teorier och politik blir reducerade för att diskreditera Marx teorier politiskt. Marxismen blir indelad i en "god" reformistisk konfliktteori och en andra marxism som hålls ansvarig för vad som skedde i Sovjetunionen (Agger 1989).

I *Academic sociology as a "classist" discipline* gör Maslow både en kvantitativ och en kvalitativ översikt av nordamerikansk sociologilitteratur mellan 1890-talet till 1965. Ett resultat han finner är en tendens bland många böcker till att beskriva Marx teorier som ekonomiskt deterministiska, på ett sätt som är närmast nedsättande och tenderar att exkludera eller undanskymma komplexiteter i Marx teorier (Maslow 1981). En annan tendens är lägga fokus på att Marx gjort påstått felaktiga förutsägelser, och antyda att det är grund till att avfärda hela teoribildningen (Ibid.). Lucals *Class Stratification in Introductory Textbooks: Relational or Distributional Models?* analyserar 13 texter som behandlar Marx klassteori och finner att de ofta använder Marx begrepp för att introducera Webers klassbegrepp som mer lämpligt (Lucal 1994).

Slutligen, utöver dessa engelskspråkiga artiklar så finns rapporten *Vem är teori?* från Uppsala universitet. Rapporten går igenom litteraturen i universitetets sociologikurser utifrån ett genusperspektiv och saknar en innehållsanalys, men anmärker när Marx förekommer i kurslitteraturen (Berggren 2015). Bland de studentuppsatser som finns publicerade online så finns det inget som behandlar marxismen som sociologisk teori eller som kurslitteratur. Det

närmsta till ämnet är en uppsats om hur marxismen beskrivs i läroböcker för högstadiet och gymnasiet (Berggren 2007).

Sammanlagt så finns det en del forskning om Marx inom kontexten för sociologisk kurslitteratur. Det finns däremot ett fåtal studier med ett kvalitativt och innehållsmässigt fokus. Om en avgränsar sig vidare till samtida eller svensk kurslitteratur så finns det hittills nästan ingen respektive ingen kvalitativ forskning utförd. Därmed finns det utrymme för den här uppsatsen att bidra till den existerande forskningen. Förhoppningsvis så kan den tillföra något nytt i förståelsen för vilken kunskap om marxism reproduceras på universiteten.

Det är svårt att generalisera utifrån de tidigare forskningsresultaten eftersom de är utförda i andra geografiska kontexter och tidsperioder. Om man använder den tidigare forskningen som en grundplåt så kan man däremot förvänta sig att Marx teorier vad gäller klass och konflikt positioneras jämte Webers för att antingen diskreditera Marx eller för att presentera Webers teorier som mer lämpliga. Andra förväntade utkomster är att Marx beskrivs som en ekonomisk determinist, att Marx teorier blandas ihop med Sovjetunionen samt att Marx hävdas ha gjort felaktiga förutsägelser som skadar hela teoribildningen.

4. Metod & data

Jag har valt att besvara frågeställningarna genom att göra en kvalitativ studie som kombinerar både intervjuer och en litteraturstudie. Studiens främsta fokus är litteraturen och valet att inkludera intervjuer gjordes för att få en bättre förståelse för marxismen inom universitetsutbildningen, och de problematiker som finns kring marxism i koppling till fältet. Av den anledningen har jag intervjuat sociologer som undervisar eller har undervisat om Marx eller marxism. Jag har valt att använda kvalitativ metod som forskningsstrategi eftersom kvalitativ forskning har en betoning på tolkning och därmed lämpar sig för studiens frågeställningar (Bryman 2011 s.340). Den typen av fördjupande innehållsanalys jag utför i uppsatsen hade varit svår att kombinera med en kvantitativ ansats och det hade även krävt ett mer omfattande empiriskt material. Jag har valt att använda ett induktivt teoretiskt perspektiv eftersom det är en vanlig komponent i kvalitativ metod, det vilket innebär att jag arbetat med några generella frågeställningar men låtit forskningsresultaten vara vägledande för att generera teorin (a.a. s.28). Forskningsdesignen är en tvärsnittsdesign. Kriterierna för en tvärsnittsdesign som gjort att jag

använt designen är att studien innefattar mer än ett fall, att det utgår från en särskild begränsad tidpunkt samt ett fokus på sambandsmönster. Även om en tvärsnittsdesign ofta används kvantitativt, så är metoden kompatibel med en kvalitativ forskningsstrategi (a.a. s.64, s.68). Studien utgår ifrån en avgränsad tidpunkt i att valet av litteratur utgår ifrån litteraturlistor från 2018. Jag har även använt mig av en kvalitativ innehållsanalys, vilket helt enkelt innebär att jag sökt efter underliggande teman i materialet (a.a. s.505). Jag har även använt illustrativa citat och utdrag för att visa de teman som framkommit.

Jag hittade mina intervjudeltagare genom att mejla all personal som listades på samtliga svenska universitets sociologiska institutioners hemsidor och som kunde tänkas föreläsa eller ha föreläst inom ämnet eftersom de hade titlar som doktorand, lektor eller liknande. Totalt gick mailet ut till 287 personer. Efter att ha mottagit svar från femton personer som kunde tänka sig ställa upp på intervju så gjorde jag ett systematiskt urval genom att intervju de tre första som hörde av sig (a.a 185). Jag bedömde att tre intervjuer skulle ge tillräckligt med underlag för en kvalitativ analys samtidigt som det skulle lämna utrymme för litteraturanalysen. Intervjuerna har skett i ett semistrukturerat format utifrån en intervjuguide och intervjudeltagarna har haft möjlighet att själv ta upp olika ämnen, av denna anledningen har intervjuerna haft olika längd och löpt mellan 30 till 60 minuter (Bilaga 2). Den semistrukturerade formen valdes för att det möjliggjorde för mig att specificera ett antal frågor jag ville ha svar på samtidigt som intervjupersonerna själva fick utrymme att ta upp saker som jag kan ha missat med mina intervjufrågor, samtidigt som jag hade utrymme att ställa följdfrågor (a.a s. 415). Inför intervjuerna skickade jag ut ett *letter of consent* som informerade intervjupersonerna om mina avsikter med intervjun, hur den kommer att användas, deras rättighet att vara anonyma och att undandra sitt samtycke till intervjun (Bilaga 3). Därmed uppfylldes vetenskapsrådets fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2009). Samtliga intervjupersoner valde att vara anonyma. Av den anledningen är namnen fingerade och referenser till enskilda universitet har tagits bort. Två av intervjuerna har skett fysiskt, medan en tredje genomfördes via Skype. Intervjuresultaten presenteras i sammanfattad form i sektion 4.

Den andra metoden jag arbetat med är en litteraturstudie av introducerande sociologisk kurslitteratur. Valet att fokusera på introduktionsböcker gjordes eftersom böckerna har rollen att sammanfatta och introducera sociologisk teori för studenten, och därmed har en viktig roll i att

förmedla en första bild av marxistisk teori. Den definition jag använt för att bedömma vad som är introducerande sociologilitteratur är att det är litteratur vars syfte är att vara introducerande eller sammanfattande för sociologiskt tänkande. Urvalet har gjorts genom att gå igenom litteraturlistor för sociologikurser på svenska universitet under VT2018 och HT2018. Därefter har ett ytterligare urval gjorts utifrån vilka böcker som förekommer på flest universitet. Efter att först valt de böcker som återfinns på listorna för fyra eller fler universitet, samt efter att ha gallrat bort *Moderna samhällsteorier* med hänsyn till bristande utrymme i uppsatsen så återstod därmed tre böcker: *Båten i parken*, *Sociologi* och *Feministiskt tänkande och sociologi*. Endast ett fåtal kapitel har behandlat Marx eller marxism, och av dessa så har ett antal sidor valts ut för att de diskuterar Marx utifrån centrala teman. *Båten i parken* är 125 s., *Sociologi* är 807 s. och *Feministiskt tänkande och sociologi* 285 s. Av dessa så har 10, 11 och 8 sidor ur respektive bok använts i uppsatsen. Detta representerar majoriteten av det insamlade empiriska litteraturmaterialet.

Analysen har genomförts genom kodning av intervjuerna och litteraturen. Jag har lyssnat igenom intervjuerna och noggrant läst igenom de textstycken ur litteraturen som berör Marx och marxism. När ett visst tema har kommit upp så har jag gett det avsnittet en eller flera koder (a.a. s.523, 525). Ett textstycke som diskuterar Marx klassbegrepp i jämförelse med Webers har fått koderna *Marx klassbegrepp* och *I jämförelse med Weber*. Med hjälp av koderna så har jag fått en överblick över vilka teman som förekommer i materialet. Med hjälp av kodningen har jag genererat ett antal mer övergripande kategorier som har använts för att diskutera centrala teman i det empiriska materialet. Resultaten presenteras i detalj i resultat- och analyssektionen

Bryman presenterar några alternativa kvalitetskriterier lämpliga för kvalitativ metod. Jag har valt Gubas & Lincolns kriterier av tillförlitlighet och äkthet med tillägget att jag använt triangulering istället för trovärdighet. Triangulering innebär i kvalitativ kontext att jag använt mer än en metod eller datakälla för att försäkra att jag inte misstolkat en social företeelse (a.a. s.354) Genom att komplettera litteraturstudien med intervjuer med sociologer så har jag fått tillgång till ytterligare perspektiv på sociologins förhållningssätt till marxismen.

Överförbarhet åsyftar hur pass giltiga och överförbara resultaten är på andra kontexter. Jag har strävat efter att inkludera utförliga, eller täta beskrivningar av tematikerna i det empiriska materialet så att det är möjligt att bedöma överförbara resultaten är på andra sociologer, annan litteratur eller andra tidsperioder (a.a. s.355). Relevant i sammanhanget är att mina egna

forskningsresultat indikerar att Marxbilden i Giddens *Sociologi* har många gemensamma nämnare med tidigare forskningresultat, presenterade under *Tidigare forskning*. Det indikerar att det iallafall finns vissa gemensamma nämnare mellan Marxbilden som ges i en svensk sociologiutbildning 2018 och bilden som förmedlats i vad som huvudsakligen är nordamerikansk sociologi under 1900-talet. *Pålitlighet* innebär att försöka skapa en komplett och tillgänglig redogörelse av faserna under forskningsprocessen (Ibid.). Jag har strävat efter att redovisa så tydligt som möjligt allt från tillvägagångssättet kring valet av problemformulering, empiriskt material till hur jag gått tillväga med analysen.

Några avgränsningar jag valt att arbeta med inkluderar att välja bort högskolor och enbart fokusera på universitet. Jag har valt att inte använda en jämförande design som jämför olika universitet eller kurser. Det hade i min mening lämpat sig för en studie som testade i vilken grad olika universitet reproducerade olika uppfattningar om marxism.

5.Intervjuer

5.1 Inledning

Intervjuresultaten redovisas här. Underrubriker används för att strukturera resultaten och betona vad som är i fokus i varje stycke.

5.1 Intervju ett: August

August undervisar i grundkurser, fortsättningskurser och i mastersprogram på ett universitet. Han är rotad i marxistisk teoribildning och är inspirerad av hegeliansk marxism. Han vill problematisera den marxbild som sociologiundervisningen i allmänhet förmedlar.

Bilden av Marx inom sociologin

Hans upplevelse av litteraturen är att den ofta följer ett schema där de sociologiska klassikerna presenteras på så sätt Émile Durkheim är strukturalist, Max Weber är individualist och Marx hamnar någonstans mitt emellan de två, men med en *strukturalistisk lutning* och med en betoning på ett strukturellt klassbegrepp och på historiska stadier. Han är kritisk till bilden som förmedlas i en del kurslitteratur av att Marx å ena sidan skulle ha ett *dualistiskt* eller *enkelt* klassbegrepp med ett motsatsförhållande mellan arbete och kapital medan Weber å andra sidan

skulle ha ett *komplex* klassbegrepp. I hans mening så är “komplex” ett positivt laddat ord inom sociologin och han invänder mot att Marx klassbegrepp skulle vara enkelt, för sett till Marx hela författarskap så används en mängd olika klasskategorier. Vad som är avgörande i Marx klassbegrepp är vilken abstraktionsnivå han verkar på: “*När Marx är intresserad av en viss fråga, säg Pariskommunen, men då är... då involveras väldigt många olika [klasser]. Då är det väldigt relevant att det finns olika fraktioner. Det mest relevanta är inte om man äger produktionsmedlen eller inte, för det förklarar inte den konkreta händelsen*”.

Marx roll i den egna undervisningen

I undervisningen försöker han att positionera föreläsningarna gentemot litteraturen och erbjuda ledtrådar om hur studenterna kan tänka bredare om frågor som klass. August betonar därför i undervisningen vikten av att se vilken abstraktionsnivån Marx verkar på: “*...i Kapitalet ställer han en viss fråga liksom alltså han ställer frågan om ett samhälle som framträder som en anhopning av varor med värdeform. Och i relation till det så blir ett strukturellt klassbegrepp relevant. Då blir det inte så relevant med historiska erfarenheter och annat. När jag undervisar om Marx klassbegrepp så tar jag upp det men jag tar också upp att han använde andra [klasstermer] när han ställde andra frågor*”.

Marx teorier som en helhet

För August så är teori och praktik en helhet i Marx tänkande. Det är något som inte går att ta bort, vilket han försöker förmedla. Något som han upplever absolut inte förmedlas i undervisningen annars är Marx totalitetsbegrepp; att marxismen urskiljer sig i att ta ett helhetsgrepp om samhället, politiken, ekonomin och framförallt intresset för att identifiera möjliga frön till förändring och vilken typ av politiska subjekt som skulle kunna åstadkomma en sådan politisk förändring. Litteraturen förmedlar en bild av Marx som för honom inte är speciellt levande. Istället associerar han den bilden med begrepp som “*Andra Internationalen*”, “*Kautsky*” och “*stadieteori*”, begrepp associerare med ett mer mekaniskt och deterministiskt sätt att se på världen. När August undervisar så har han ingen föreläsning om Marx i allmänhet, utan snarare föreläser han på enskilda teman som klassbegreppet eller den ekonomiska teorin. Han tror att den uppdelningen tenderar att göra någonting med Marx som “*gör honom till någon annan*”. På frågan om det finns en motsättning mellan ansatsen att förstå världen och ansatsen att förändra den svarar August att motsättning är ett väldigt starkt ord. Han ser det snarare som att det finns en spänning mellan förståelse och förändring. August exemplifierar med att Marx liv är en

indikation på att Marx själv såg den spänningen. *“Teori och praktik, det är två moment som hela tiden upptar honom liksom. Vissa lägen kan han sitta på National Library i London och fokusera på teori och i andra lägen kan han vara helt upptagen med att organisera första internationalen.”*. August tror att den typen av idé om en helhet eller totalitet med spänningar inom sig särskiljer Marx från andra teoretiker, och att det är något som går att förmedla i undervisningen. Han vill också göra kurslitteraturen rättvisa när han kritiserar den. Kurslitteratur är per definition förenklande, och dess syfte är att plocka fram vissa kärnpunkter. Sedan är det möjligt att kritisera den utifrån vilka kärnpunkter som lyfts fram.

Marx som förlegad

På frågan om litteraturen eller undervisningen tar upp bilden av Marx som förlegad så svarar han att den nuvarande undervisningen inte gör det. Men som student upplevde han att han möttes av argumentet att *“Förr i tiden så fanns det den här statiska förenklade bilden av att det finns konflikter oberoende av diskurser”* och att den undervisning som han fått har varit väldigt rotad i den så kallade språkliga vändningen och en kritik mot en idé om framsteg. Men allt sedan finanskrisen finns det enligt honom ett spirande marxintresse. *“Det var också en tid 2007 när man talade om ‘man talar man inte om klass längre’ och nu talar man om klass, det skrivs mycket om klass. Så det är också någonting som skett”*.

5.2 Intervju två: Bo

Bo undervisar ofta i grundkurser i sociologi, där han ofta får inleda kurserna med ett flertal föreläsningar. Han är tydligt påverkad av avhandlingen *Från Marx till marxism (1987)* som i hans egen mening var en av de första böckerna som gjorde en tydlig distinktion mellan Marx och marxism. När han pratar om Marx så är han tydligt med att han pratar om Marx och inte marxism. Litteraturen som används är *Båten i parken* som ger en första inblick i sociologin. Marxismen ingår där som ett av sociologins grundperspektiv vid sidan av Webers handlingsteori och Durkheims strukturteorier. Han föreläser även i en kurs som hålls gemensamt för studenter i sociologi, statsvetenskap ekonomisk historia och för samhällsvetenskapslärare.

Marx teorier som en helhet

I den gemensamma kursen så har Marx distinktionen att tas upp från sociologiskt, statsvetenskapligt och ekonomiskt-historiskt perspektiv. Eftersom alla föreläsare tar upp Marx på varsin föreläsning har de kommit överens om att ta upp olika aspekter av Marx teorier. Därmed

blir det att Bo tar upp Marx som en mer övergripande samhällsteoretiker och dels alienationsteorin eftersom de andra inte alls tar upp den aspekten. Resultatet blir enligt honom en "Marx som civilisationskritiker", med en analys av totalsamhället, inte utav ekonomin eller något annat enskilt. I andra kontexter, där han vet att andra föreläsare inte kommer ta upp Marx, brukar han presentera Marx utifrån den utveckling som ges i *Från Marx till marxism* där Marx i olika perioder i sitt liv agerat i olika roller. Sedan har olika efterföljare byggt på och betonat olika roller som Marx haft. "Om man ska se Marx som en helhet så var det väl just det här att han både var ekonom och filosof och revolutionär och organisatör". Den gemensamma kursen delar däremot istället upp Marx i flera föreläsningar utifrån hans relevans för de olika ämnena. Bo tror att undervisningen därmed upplöst enheten mellan olika "Marx som"-roller. Han tar upp att han nämner Sovjetunionens upplösning i undervisningen, och han tar upp i vilken mån Marx kan bära ansvaret för Sovjet. Å andra sidan upplever han att många yngre studenter överhuvudtaget inte känner till Sovjet.

Marx roll i den egna undervisningen

Något han uttryckligen säger på föreläsningarna är att han inte kommer att gå djupare in på revolutionsteorin, som för honom åsyftar "synsättet på att Marx hade en mer eller mindre deterministisk teori om när det blir revolution". Det är enligt honom en föreläsning. Bos uppfattning är att det som Marx skriver är en skiss, men att det har höjts upp till vetenskap av efterföljarna. Han betonar att "skisserna får tas för vad dom är". Han tonar ner statsteorin ännu mer då han menar att det är främst efterföljare som utvecklat egentliga statsteorier. Därför säger han att det var efterföljarnas och inte Marx statsteorier. Han tar även upp *Feuerbachtesserna* (en text där Marx yttrar de bevingade orden "Filosoferna har bara tolkat världen på en rad olika sätt, men det gäller att förändra den") men placerar dem i ett sammanhang av att det är anteckningar inför att Marx tar farväl av filosofin och går in i politisk agerande. Han tycker man gjort för mycket av citatet. Marx fick själv kritik inom första internationalen från anarkisten Pierre-Joseph Proudhons tendens som ville utesluta intellektuella. Självtalar han aldrig om för studenterna att de ska "ut och vara aktivister" och skulle aldrig hävda att det var Marx åsikt. Men han säger inte heller motsatsen; att de bara ska filosofera.

I mån av tid beskriver han Marx metod i föreläsningarna. Mycket av kunskapen om Marx metod kommer från Marx utgivna manuskript *Grundrisse*. Det är viktigt, enligt honom, att se att Marx jobbar på olika abstraktionsnivåer: i första bandet av *Kapitalet* analyserar Marx

kapitalets produktionsprocess och abstraherar tillfälligt bort allt annat. Band två analyserar sedan cirkulationsprocessen som tas för given i volym 1. Bo utgår från en pedagogisk modell av att Marx under sitt liv gjort en abstraktionsresa från filosofi till politik till ekonomin och till vad som är det viktigaste inom ekonomin.

Jag frågar om han tar upp modellen om att det finns en samhällelig bas och överbyggnad. Han svarar ja, men tidigare har han stuckit ut hakan mer. På föreläsningarna säger han till studenterna att glömma *“den här bilden av att du har en triangel, längst ner står det ekonomi, en pil uppåt, där står det politik och ideologi”*. Han menar att både Marx och Engels varnat för bilden av att basen alltid styr överbyggnaden. *“Förhållanden mellan de här måste i varje enskilt fall analyseras”*. Det går inte att göra en generell teori om att pilen går åt ett eller annat håll. Marx svarar på den kritiken i ett förord till *Kapitalet*, som Bo parafraserar med att det är löjligt att inte tro att religionen höll samman och dominerade ekonomin på medeltiden. I hans mening är bilden av att ekonomin alltid styr något deterministisk.

5.3 Intervju tre: Cecilia

Cecilia har främst undervisat inom sociologiska grundkurser. Under intervjun utgår hon ifrån en kurs i samhällsvetenskaplig teori som hon hållit för socionomstudenter. Undervisningen som rör Marx består av en föreläsning och ett seminarium. Hon upplever att för många av studenterna så är föreläsningen deras första möte med Marx, iallafall som vetenskapsman.

Marx roll i undervisningen

Kursens syfte är introducera studenterna för samhällsvetenskaplig teori. Målsättningen är därför inte att introducera klassiska teoribildningar i sig, utan att introducera bredare kategorier av samhällsvetenskapligt tänkande. Föreläsningen berör mycket i Marx teorier men avhandlar främst den materialistiska historieuppfattningen, klassbegreppet, alienation, produktionsförhållandena och övergripande om kapitalismen som historiskt specifik period. Hon tar upp Marx syn att kapitalismen kommer gå i graven. Där har hon upplevt ifrågasättande av elever som invänder att *“det har ju inte blivit så”*. Hon har tidigare pratat om dialektiken, men har upplevt att det varit väldigt svårbegripligt, och hon tonar numera ner ordet och pratar om det utan att nämna det. Föreläsarna försöker hålla fokus på det sociala perspektivet kring makt och underordning snarare än det ekonomiska perspektivet i Marx texter. Exempelvis nämner hon

mervärde men går inte in på det i undervisningen. På frågan om den avgränsningen hänger ihop med att det är ett socionomprogram så tillägger hon att det även handlar om att kunna jämföra klassikerna och för att jämföra med de som positionerar sig mot Marx.

När hon introducerar Marx som person tar hon upp att han var både revolutionär och vetenskapsman och att det är en väldigt normativ teori. Med normativ avser hon att "*han identifierar fel och vill se en förändring*". Relationen mellan vad som är forskning och vad som är det revolutionära eller politiska hos Marx beskriver hon som en gråzon. Det är egentligen bara vid något enstaka tillfälle föreläsningen kommer in på proletariatet som den revolutionära klassen. Det är inte så mycket fokus på det politiska, utan snarare betonas Marx som en vetenskapsman och att även om du inte är överens med det politiska innehållet, så går det att använda hans sätt att se på världen. Cecilia upplever att kursupplägget gör det svårt att koppla de klassiska teorierna till samhället idag, vilket kan göra teorin lätta att avfärda. Hon försöker betona att det går att använda på dagens fenomen, men det är svårt att säga om det går fram.

Marx teorier som en helhet

På frågan om betoningen ligger på marxism som en helhet eller en uppsättning intressanta och valbara teorier så svarar hon att hon försöker att betona att allt hänger ihop. Alienation hänger ihop med kapitalismen och så vidare, det går inte bara att plocka ut en teori från paketet. Trots det upplever hon att studenter på seminarier ibland försökt applicera Marx teorier på problem som inte handlade om klass genom att försöka identifiera överordnade och underordnade. Där försöker hon betona att det handlar om klass.

Marx som förlegad

Föreläsningarna jämför Marx, Weber & Pierre Bourdieus klassbegrepp och olika vidareutvecklingar av marxism tas upp i form av Jürgen Habermas, Antonio Gramsci och Erik Olin Wright. Olin Wright tas upp för att visa på att det blir svårt att tala om bara två klasser idag, och därför har olika människor utvecklat eller differentierat den. Hon upplever att många studenter tycker Marx klassbegrepp är lite förlegat. Hon försöker betona att man kan hamna i alienation även om man inte jobbar inom industrin, exempelvis i servicebranschen. Jag frågar om Marx klassbegrepp uppfattas som dualistiskt och Webers uppfattas som komplext och huruvida komplexitet är positivt. Hon svarar med att fundera kring hur klassbegreppen mottas av studenterna. Enkelhet kan vara tilltalande, men på något sätt blir det lite mer attraktivt med det dynamiska och komplexa. Anekdotiskt nämner hon en student som tyckte att Weber kändes mer

modern. De kursansvariga försöker presentera de sociologiska klassikerna som de första som teoretiserade om samhället och att andra senare såg att teorierna behövde utvecklas. Det betyder inte nödvändigtvis att vetenskapen är en ständig progression mot något bättre, men det är den bilden som förmedlas.

6. Litteraturstudie

6.1 Inledning

I den här sektionen undersöker jag några av de aspekter av marxismen som lyfts fram i litteraturen, och hur de framställs. Det är inte en uttömmande genomgång av hur marxismen beskrivs, istället har jag valt att här lyfta fram några av de centrala teman som böckerna berör och visa hur de behandlas olika genom litteraturen. Jag har kommit fram till dessa centrala teman genom en analys av intervjuerna och litteraturen. I det här avsnittet beskriver jag konsekvent hur författarna tolkat Marx, och gör inget anspråk på om det är "rätt" läsning av Marx. Här följer en kort förklaring av kategorierna:

1) *Klassbegreppet*: Klassbegreppet är centralt i Marx materialistiska historieuppfattning (Marx & Engels 1848/1994 s.4), men hur beskrivs begreppet och dess betydelse i litteraturen? Är det "komplext" eller "enkelt"?

2) *Revolutionsbegreppet*: Revolutionen är ytterligare en central del av historiematerialismen som är svår att undvika (a.a. s.10). Hur karaktäriserar litteraturen begreppet och dess samband med Marx andra teorier?

3) *Marx som klassiker*: De sociologiska klassikerna blir ofta jämförda. Émile Durkheim får ofta utgöra urtypen av en strukturalist, och Max Weber å sin sida blir den typiske individualisten. Vad är det som utmärker Marx perspektiv och hur jämförs han med klassikerna? Framförallt, hur jämförs han med Weber, som utvecklade en egen förklaringsmodell till kapitalismens uppkomst och även ett eget klassbegrepp?

4) *Marx som förlegad*: Marx teorier har ständigt varit kritiserade och ifrågasatta. I synnerhet så har Sovjetunionens upplösning lett till att Marx teoriers fortsatta relevans blivit ytterligare ifrågasatt. Hur förhåller sig författarna till bilden av Marx teorier som förlegade?

6.2 Båten i parken (Månson 2014)

Marx som klassiker

Båten i parken hämtar sin titel från två metaforer som är centrala för boken: den ena är att se samhället som en park, vilket är en allegori för perspektivet *strukturalism* som är förknippad med Durkheim. Det andra är att se samhället som ett hav, vilket är förknippat med Weber och ett mer *individualistiskt* perspektiv. Gentemot dessa perspektiv ställs en tredje tradition som är förknippad med Marx och som “*både erkänner existensen av objektiva strukturer och att människorna själva skapar dem*” (Månson 2014 s.50). Den traditionen behandlas främst i kapitlet *Att förändra samhället*. Det dialektiska synsättets metodologi, som Månson kallar det, kan inkludera flera olika metoder beroende på vilken abstraktionsnivå det gäller. Centralt är att “*All sanning uppstår ur människornas praktiska liv och den kan endast bekräftas i den mänskliga praktiken*” (a.a. s.51). Forskaren måste förstå sambandet mellan strukturer och handlingar och själv kunna agera utifrån sin kunskap om världen. Detta “*handlar om den i den marxiska traditionen så berömda enheten mellan teori och praktik. Teori utan praktik är lika meningslös som praktik utan teori*”(a.a. s.53).

Klassbegreppet

I kapitlet *Att förändra samhället* finner vi att ett fokus på människan som aktör förekommer oftare än klassbegreppet. En typisk formulering från Månson kan vara att Marx menade att “*vetenskaplig kunskap om ‘det borgerliga samhällets ekonomiska rörelselagar’ skulle bidra till att hjälpa människor att genomföra en socialistisk samhällsomvandling*” (a.a. s.86). Människan som subjekt förekommer åtta gånger genom kapitlet medan figurer som arbetarrörelsen och lönearbetaren förekommer som aktörer fem gånger. Uppdelningen mellan bourgeoisie och proletariat figurerar en gång i texten, i kontexten av att kapitalismen är föränderlig och att det enda konstanta är grunden, som är “*förhållandet mellan kapitalförvaltaren, som ska formera kapitalet, och lönearbetaren, som för att kunna överleva måste sälja sin arbetskraft*” (a.a. s.88). Även om samhällsvetenskapen måste arbeta med överindividuella begrepp som klass, måste forskaren förstå vilken abstraktionsnivå de arbetar på. Annars riskerar de att förväxla det abstrakta med den konkreta verkligheten och därmed även tvinga in verkligheten i modellen för att få den att passa in i teorin (a.a. s.102).

Revolutionsbegreppet

Att Marx var vare sig strukturalist och individualist återkommer kring revolutionsbegreppet: *“I samband med att denna tredje riktning utvecklades tillkom en viktig faktor: samhällsomvandlingen skulle bygga på en vetenskap om samhället. Annars riskerade revolutionärerna att ‘låta den individuella viljan vara revolutionens främsta drivkraft, i stället för de aktuella samhällsförhållandena’”* (a.a. s.86). Till skillnad från de utopiska socialisterna så ansåg Marx att *“vetenskaplig kunskap om ‘det borgerliga samhällets ekonomiska rörelselagar’ skulle bidra till att hjälpa människor att genomföra en socialistisk samhällsomvandling”* (Ibid.).

Månson betonar att något som är utmärkande för Marx metod är förmågan att röra sig mellan olika abstraktionsnivåer. Utan den växelverkan skulle Marx vetenskap riskera att upplösas i antingen en förutbestämd “parkteori” om revolutionens oundviklighet eller i en “havsteori” om revolutionen som ett resultat av “den enskilda viljan” (a.a. s.87). Ett ytterligare exempel på den växelverkan är distinktionen inom metoden mellan analys och politik. I analysen *“framstår människorna som helt underordnade de ekonomiska lagarna”* (a.a. s.88). Men det var på grundvalet av en sådan analys som en politik kunde formuleras som var kapabel att avskaffa det systemet. *“Det var just på möjligheten av objektiv kunskap om samhället som arbetarrörelsen skulle formulera sin politik, ansåg Marx”* (Ibid.).

Marx som förlegad

Månson besvarar frågan om realsocialismens fall motbevisar revolutionsteorin med att Marx var övertygad om att socialismen skulle införas först i de mest utvecklade länderna, han hade aldrig kunnat föreställa sig *“att ett fattigt bondeland skulle bli den första socialistiska staten”* (a.a. s.89). Detta och faktumet att Marx var död sedan länge när den ryska revolutionen bröt ut 1917 innebär att vi faktiskt inte kan veta hur han skulle bedömt revolutionen (a.a. s.89). Månson återkommer till temat senare när han skriver om tendensen att förväxla teorier om verkligheten med verkligheten själv. Han exemplifierar med vederläggandet av Marx i ljuset av Sovjetunionens fall med att *“det är svårt att finna några garantier hos Marx att revolutionärer alltid kommer lyckas i en revolution, och än svårare är det att finna uppfattningen att revolutionen kommer automatiskt”* (a.a. s.104). Dessa personer *“har därför helt enkelt förväxlat abstraktionsnivåerna hos Marx och tror att han såg samhällsutvecklingen som en mekanisk och inte som en dialektisk process där ‘människorna [visserligen] skapar sin historia, men inte efter eget gottfinnande utan utifrån de omständigheter som är för handen’”* (a.a. s.104). Dessutom, eftersom merparten av Marx teoretiska

insats bestod i analysen av det borgerliga samhällets ekonomiska rörelselagar kan man “*paradoxalt nog hävda att han är mer aktuell idag*” när Kinas inträde på världsmarknaden gjort det kapitalistiska systemet större än någonsin. För det andra så har finanskrisen 2008 merfört “*att Marx teorier återkommit med en styrka de inte haft sedan 1970-talet*”. Kapitalismens problem kvarstår och historien har inte tagit slut, utan har snarare tagit en ny riktning (a.a. s.90).

6.3 Sociologi (Giddens & Sutton 2014)

Marx som klassiker & klassbegreppet

I Anthony Giddens & Philip W. Suttons första framställning av Marx teorier framstår det som att det finns en helhet i Marx tänkande mellan den materialistiska historieuppfattningen, klassbegreppet och revolutionsbegreppet. Konflikter mellan klasserna utgör den viktigaste drivkraften i den historiska utvecklingen. Teorin innefattar en bild av hur mänskligheten passerat ett antal historiska stadier som inleds med primitiv kommunism och sedan rört sig mot kapitalismen. “*och på samma sätt som kapitalisterna hade kullkastat den feodala ordningen skulle kapitalisterna själva störtas av proletariatet*”(Giddens & Sutton 2014 s.38). Giddens & Sutton tar upp en del kritik av olika aspekter i den helheten, framförallt revolutionsbegreppet och klassbegreppet.

I kapitlet *Teorier och perspektiv* och ett flertal gånger i kapitlet *Stratifiering och samhällsklass* finner vi en retorisk positionering av Marx gentemot Weber. I kontexten av generella likheter och skillnader mellan Durkheim, Weber och Marx skriver Giddens & Sutton att “*Weber höll med Marx ocm att materiella faktorer har spelat en avgörande roll i produktionen av social förändring, men icke-ekonomiska faktorer som idéer och ideologier har också varit betydelsefulla.*” (a.a. s.77). Gällande olika teorier om klass och stratifikation ger de en liknande bild och skriver att “*Weber i stället [ger] en mer sammansatt och mångfasseterad bild av samhället*” (a.a. s.311). Senare i samma avsnitt skriver de att “*Marx förklarade såväl statuskillnader som partiorganisation i termer av klass, men faktum är att ingetdera kan reduceras till klasskillnader*” (a.a. s.312). Weber menade att å andra sidan att statuskillnader visserligen påverkas av klass, men att de i sin tur kan påverka grupperns ekonomiska villkor och därmed klasstillhörigheten (Ibid). Under rubriken *Feminismen och den manliga sociologin* så beskrivs Marx & Engels syn på genus på ett liknande sätt. Skillnader beträffande makt och status mellan män och kvinnor är i huvudsak en avspeglning av andra uppdelningar, i synnerhet klass (a.a. s.72). I en tabell i *Teorier och*

perspektiv skrivs det om könsorättvisor att en marxist menar att maktskillnader, exempelvis mellan män och kvinnor, i sista hand har sitt ursprung i ekonomiska orättvisor. Weberianen menar å andra sidan att skillnader mellan män och kvinnor är ett exempel på en annan sorts orättvisa som inte kan förklaras i ekonomiska termer (a.a. s.71).

Giddens & Sutton använder vidare ett exempel där han presenterar hur en "marxist" med en klassanalys och en weberian med en analys som tar hänsyn till faktorer som klass, status och parti skulle tolka ett specifikt fenomen. "*En marxist kan förklara konflikten mellan katoliker och protestanter på Nordirland i klasstermer, eftersom fler katoliker än protestanter tillhör arbetarklassen. Men en weberian skulle betrakta den förklaring som otillräcklig, eftersom de partier som människorna är anslutna till ger uttryck för såväl religiösa skillnader som klasskillnader*"(a.a. s.312). Senare på samma sida gör Giddens & Sutton ytterligare en jämförelse:

"Weber drog uppmärksamhet till det komplicerade samspelet mellan klass, status och parti som skilda aspekter av social stratifiering och skapade därmed en mer flexibel grund för det empiriska studiet av människors möjligheter" (ibid.).

Även utanför jämförelsen med Weber så kritiseras Marx för att reducera fenomen till uttryck för ekonomiska faktorer, även utanför jämförelsen med Weber. I *Global och social förändring* skriver de att "*ett politiskt system är inte bara ett direkt uttryck för den underliggande ekonomiska organisationen, som Marx hävdade*" (a.a. s.90).

Revolutionsbegreppet & Marx som förlegad

I *Teorier och perspektiv* tar Giddens & Sutton upp att det hittills inte skett några revolutioner i de industrialiserade länderna och det finns svårigheter med att testa revolutionsbegreppet empiriskt (a.a. s.55). De ställer även den retoriska frågan att om revolutionsteorin är felaktig, är i så fall andra delar av den marxistiska teorin felaktiga (ibid.)? I det stycket framstår det som att det är en öppen fråga i fall revolutionsbegreppet är förlegat. Generellt så förmedlar författarna däremot att revolutionen är en förutsägelse eller utopi som kommit på skam på senare dagar. Författarna återupprepar resonemanget om den frånvarande revolutionen senare i samma avsnitt, men nu som en kritik mot Marx. De skriver att Marx förklaring av kapitalismens expansion är övertygande, men att de flesta forskare är skeptiska till tesen att nästa produktionsätt kommer att vara socialistiskt. Vidare så fortsätter tiden gå utan en revolution och Marx teoretiska perspektiv blir allt mer ifrågasatt (a.a s.70).

I *Stratifiering och samhällsklass* så lyfter författarna fram en del av den kritik som lyfts mot Marx i den sociologiska debatten. En kritik är att klassbegreppets uppdelning två huvudgrupper är alltför förenklande. En annan kritik är just att “*Marx förutsägelse om en kommunistisk revolution*” inte slagit in (a.a. s.314). Men trots det så “*fortsätter hans analys av kapitalismen att genomsyra vår syn på globaliseringen*” (ibid.). I en ruta om frankfurtskolan så utforskar författarna varför den västerländska revolutionen uteblivit. Författarna fortsätter i panelen med att Marx och marxismens idéer tappat mark inom sociologin som en konsekvens av realsocialismens fall. Men finanskrisen 2008 har påmint forskare om att “*även om den marxistiska teorin om revolutionen har sina brister är en bred marxistisk analys av kapitalistiska ekonomier fortfarande en viktig del i debatterna om hur dagens samhälle bör förändras*” (ibid.).

6.4 Feministiskt tänkande och sociologi: teorier, begrepp och tillämpningar (Hedenus et al. 2015)

Marx som klassiker

Feministiskt tänkande och sociologi står i kontrast till *Sociologi och Båten i parken*. Boken utgår inte från “klassikerna” utan introducerar feministiska teoribildningar. De sociologiska klassikerna blir istället problematiserade. De beskrivs som en produkt som aktivt konstruerats under 1900-talet. Att Marx kom att inkluderas i denna kanon är ett resultat av studentrevolterna på 60- och 70-talen. Kapitlet *Sociologins Klassiker* av Sanja Magdalenic problematiserar denna kanon, dels på grundval av urvalet, dels utifrån könsblindheten och osynliggörandet av kvinnliga sociologer som var samtida med klassikerna, och som studerade genus och en mängd andra samhällsfenomen (Magdalenic 2015 s.98).

Marxismen har å andra sidan något av en särställning i boken gentemot resten av den “klassiska” teorin i och med att det betonas att marxismen spelat en tydlig roll i feministisk teoriutveckling. Sofia Björk & Anna Hedenus skriver i kapitlet *Inledning* att första vågens feminism var inspirerad av både liberalt och marxistiskt tänkande. Genom andra vågens feminism kunde en kritik formuleras mot hegemoniska perspektiv inom marxismen som “*interymde kvinnors liv och arbete utan främst handlade om männens villkor*”. Utifrån den kritiken kunde ett flertal feministiska inriktningar såsom marxistisk feminism, socialistisk feminism och radikalfeminism utvecklas (Björk & Hedenus 2015 s.30).

Marxismen har varit relevant för feministisk teoribildning eftersom den har en *emancipatorisk vision* och en *frigörande potential* som båda är relevanta för att kunna förstå och förändra världen. Vad som mest kom att präglade feminismens världsbild var marxismens normativa ställningstagande. Den fungerade även som en teoretisk modell för hur att förstå makt, exploatering, förtryck och hur samhälleliga konflikter ger upphov till och reproducerar härskande ideologier (a.a 2015 s.49-50). Avsnittet *Feministiskt teoretiskt arbete* är skrivet av Diana Mulinari och Johanna Esseveld. I underrubriken *Förmödrar/förfäder inom feministisk sociologisk teori* är Friedrich Engels den andre teoretikern (efter Mary Wollstonecraft) vars bidrag till teoribildningen tas upp. Det som lyft fram här är att Engels genom boken *Familjens, privategendomens och statens ursprung* bidrog med ett ifrågasättande av att kvinnor alltid varit underordnade män i alla samhällen. Engels kunde med antropologiska studier visa på familjestrukturernas föränderlighet och han argumenterade även för att sexuella relationer fria från ekonomiskt tvång skulle gå att skapa i ett framtida kommunistiskt samhälle. Engels verk fick stor betydelse för marxistisk och socialistisk teoribildning (Mulinari & Esseveld 2015 s.41–42). Det har senare utvecklats en kritik av traditionell marxistisk analys, eftersom den stått för en bristande förståelse för könsrelationer, exempelvis det ensidiga fokuset på lönearbete och den bristande analysen av reproduktivt och oavlönat arbete (a.a. s.50.)

Marx som förlegad

Mulinari & Esseveld skriver vidare i *Feministiskt teoretiskt arbete* om hur akademisk kunskap skapas genom gränsdragningar mellan teori och praktik. De tar upp Clare Hemmings problematisering av berättelsen som skapats inom genusvetenskapen om att “*feministiska teorier har ‘utvecklats’ från sjuttioalets marxistiska och lesbiskt feministiska och strukturella analyser[...]. I denna utvecklingsberättelse ingår också en tudelning mellan ‘de’ som tänkte monolitiskt/ensidigt och var normativa och ‘vi’ som tänker intersektionellt och sammansatt*”. Vidare skriver de att Hemmings menat att en sådan berättelse osynliggör att det alltid funnits olika tendenser inom fältet och att en tydlig gränsdragning kan osynliggöra gemensamma normativa ställningstaganden om social rättvisa. Därför varnar de om att ha det i åtanke när de i kapitlet försöker dra distinktionen mellan teoribildningar (a.a. s.39–40).

7. Resultat och analys

7.1 Inledning

Här följer slutsatserna av intervjuerna och litteraturstudien. Efter att först ha presenterat intervjuresultaten och hur några av de centrala aspekterna av Marx teorier och marxismen framställt i böckerna gör jag nu en närmare jämförelse utifrån begreppen som etablerades i litteraturstudien. Därefter följer resultaten av analysen utifrån Burawoy & Wrights typologi som presenterades i teorisektionen.

7.2 Klassbegreppet

Intervjupersonen Cecilia använder Marx klassbegrepp på ett sätt som utgår ifrån att det finns två klasser. Om man vill ha en mer komplex modell måste en söka sig till andra teoretiker som Weber eller Olin Wright. Hon menar själv att det är svårt att bara tala om två klasser idag. Intervjupersonen August invänder å sin sida mot att klassbegreppet skulle vara enkelt och att det skulle gå att ställa Marx klassbegrepp som *enkelt* jämte Webers begrepp som skulle vara *komplex*. Enligt honom så analyserar inte Marx en konkret händelse som Pariskommunen genom att enbart se till proletariat och bourgeoisie. Istället inkluderas en mängd klasser och olika fraktioner, eftersom förhållandet till produktivkrafterna i det läget inte är tillräckligt för att förklara händelserna. Bo tog inte upp klassbegreppet i någon utsträckning i sin intervju.

Det finns tre tendenser som är återkommande för hur Giddens & Sutton beskriver Marx.

- 1) De tenderar att jämföra Marx klassbegrepp med Webers teorier om klass, status och parti.
- 2) När de ställer teorierna bredvid varandra så tenderar de att beskriva Marx teorier som att de förklarar fenomen genom att reducera dem till uttryck för ett fåtal strukturella faktorer, medan den weberianska teorin genomgående beskrivs som mer komplex än Marx teoribildning.
- 3) Även när Marx inte jämförs med Weber så är Giddens & Sutton kritiska till vad de menar är marxismens tendens att förklara fenomen som uttryck för strukturella faktorer, i synnerhet som uttryck för klassmotsättningar. De ger även Marx klassbegrepp tre egenskaper: 1) Det är enkelt och dualistiskt, som i att det främst utgörs av en binär uppdelning mellan bourgeoisie och proletariat och saknar andra variabler är förhållandet till produktionsmedlen. 2) Det har en strukturalistisk tendens och tenderar därför att förklara social skiktning som uttryck för

underliggande ekonomiska faktorer. Klasskonflikten blir därför den marxistiska förklaringen för allt från genuskillnader till interreligiösa motsättningar som på Nordirland. 3) Den dualistiska uppdelningen måste vara lika applicerbar på en konkret nivå som den är på en mer allmän abstraktionsnivå. Klassbegreppet får därmed en *one size fits all*-karaktär. Detta är det perspektiv som skiljer sig mest från Augusts betoning av att klassanalysens komplexitet beror på abstraktionsnivån.

Båten i parken skiljer sig tydligast från Giddens & Suttons framställning vad gäller punkt 2 & 3. Månson betonar att Marx teorier inte är strukturalistiska, utan innesluter både struktur och handling genom att de *dialektisk* röra sig mellan olika abstraktionsnivåer. Han betonar också behovet av att skilja abstraktioner som klass och den konkreta verkligheten.

7.3 Marx som klassiker

Båda intervjupersonerna August och Bo tar upp att Marx hade en metod som rörde sig mellan olika abstraktionsnivåer. Cecilia betonar inte det i sin intervju men tar upp dialektiken i sina föreläsningar, fast med andra ordalag. August invänder i sin intervju mot en tendens att positionera Marx mellan Weber och Durkheim på ett sätt som ger Marx en strukturalistisk lutning. August tar även upp att Marx och Webers klassbegrepp jämförs och att Marx begrepp ses som *enkelt* medan Webers är *komplex*, vilket är ett positivt laddat ord inom sociologin. I *Sociologi* så blir Marx och Webers klassbegrepp ständigt jämförda. Marx klassbegrepp framställs som enkelt och dualistiskt i jämförelse med Webers, som är flerdimensionellt och ser till de *komplicerade* samspelet mellan olika faktorer. Marx *reducerar* den sociala stratifikationen till uttryck för klasskillnaderna medan Weber riktar fokus på det *komplicerade samspelet* mellan klass, status och parti. Giddens & Sutton antyder att Webers typ av komplexitet är att föredra, när de skriver att han skapade en mer flexibel grund för det empiriska studiet av människors möjligheter. I min mening så ges Marx en genomgående strukturalistisk ådra i *Sociologi*. I jämförelse så är Månsons Marx vare sig strukturalist eller individualist utan dialektiker, som jag skrev apropå klassbegreppet.

Feministiskt tänkande och sociologi är i grunden kritisk till sociologins klassiker som konstruktion, och uppehåller sig inte med att beskriva eller jämföra vare sig Marx, Weber eller Durkheims teorier. Däremot så får marxismen en roll i feministisk teoribildning eftersom

marxistisk teori, från Friedrich Engels till senare socialistiska och marxistiska feminister, har utgjort en del av den feministiska teoribildningen. Det som har gett marxismen den ställningen är dels dess *emancipatoriska vision* som hänger ihop med revolutionsbegreppet och föreställningen om ett klasslöst samhälle. Marxismen erbjuder en teoretisk modell för att förstå makt, förtryck och exploatering på en strukturell nivå, och en syn på aktörer som historiska subjekt. Den har ett normativt ställningstagande där kunskapssökande inte enbart handlar om att förstå världen utan även att förändra den. Kort sagt är det en analys som delar *Båten i parkens* emfas på samhällsförändring, och på förmågan att röra sig mellan olika abstraktionsnivåer, men det är även en analys som betonar förmågan att utveckla teorierna.

7.4 *Revolutionsbegreppet*

Samtliga intervjupersonen tar upp revolutionsbegreppet i undervisningen. Intervjupersonen August försöker förmedla vad han menar är kärnan i Marx teori, att det är den revolutionära teorin om proletariatets revolution. Intervjupersonen Bo vill å sin sida förmedla att Marx inte hade någon färdig revolutionsteori och att han inte heller var någon determinist i den frågan.

Feministiskt tänkande och sociologi diskuterar egentligen inte revolutionsbegreppet. Däremot så finns det antagande i texten att revolutioner är positivt associerade i kapitlet *Sociala rörelser och kvinnor som politiska aktörer*. Den ryska och den kubanska revolutionen ställs jämte amerikanska medborgarrättsrörelsen. Det som ifrågasätts är fokuset på manliga ikoner för dessa revolutioner. I *Båten i parken* så hänger revolutionsbegreppet ihop den ekonomiska analysen genom en växelverkan. Även när det kommer till revolutionen så finns det en dialektisk rörelse mellan struktur och handling. Revolutionen kan därför vare sig reduceras till en oundviklighet eller till ett uttryck för den subjektiva viljan. *Sociologi* beskriver kortfattat hur Marx materialistiska historieuppfattning knöt ihop ekonomisk analys med klassanalys och revolutionens nödvändighet. Som jag skriver i det nedanstående kapitlet om *Marx som förlegad*, så fokuserar Giddens & Sutton på att lyfta kritik mot revolutionsbegreppet och separera det från Marx övriga teorier.

7.5 Marx som förlegad

Intervjupersonen August möter inte bilden av Marx och klassbegreppet som förlegade på samma sätt som när han var student. Finanskrisen 2008 tycks ha väckt ett nytt intresse för Marx som inte fanns under tidigt 2000-tal. Intervjupersonen Cecilia möter å andra sidan invändningar från studenter som tycker att klassbegreppet och revolutionsbegreppet verkar förlegade. Intervjupersonen Bo tycker sig se att yngre studenter har mindre kunskap om Sovjetunionen, som annars är en central del i bilden av Marx som förlegad.

Något som återkommande betonas av Giddens & Sutton i *Sociologi* är att den marxistiska revolutionsteorin har brister och att Marx centrala förutsägelser, däribland revolutionen, har kommit på skam. Trots det menar de att en marxistisk analys av både kapitalismen och globaliseringen fortsätter att vara relevant. Det finns två typer av kritik mot revolutionsbegreppet som tas upp sida vid sida i *Sociologi*. I min mening borde dessa egentligen betraktas som ömsesidigt uteslutande. Å ena sidan så har Marx revolutionsteori försvagats eftersom det enligt Giddens & Sutton inte anses ha skett några revolutioner i avancerade industriländer. Å andra sidan så har Sovjetunionens kollaps lett till ett ifrågasättande av Marx teorier. Om man argumenterar konsekvent utifrån båda dessa argument så hävdar man att den ryska revolutionens faktum och Sovjetunionens historiska existens inte kan utgöra ett bevis för att Marx revolutionsteori eftersom ryska revolutionen inte bröt ut i ett avancerat industriland. Trots att revolutionen inte följde Marx kriterier så kan Sovjetunionens kollaps ändå betraktas som ett slag mot revolutionsteorin.

Feministiskt tänkande och sociologi behandlar inte realsocialismens fall. Presentationen av den feministiska teoriutvecklingen i boken kan å andra sidan jämföras med översikten från klassiskt till moderns sociologiskt tänkande i *Sociologi*. Där *Sociologi* tenderar att skapa en progression bort från de mer problematiska aspekterna av Marx tänkande, så varnar Esseveld & Mulinari i *Feministiskt tänkande och sociologi* för en liknande typ av narrativ. De vill undvika en uppdelning som separerar marxistisk feminism och andra feministiska bidrag från 1900-talet från modern feministisk teori genom att se de förstnämnda som ett ensidigt och normativt "då" jämte nutidens intersektionella teorier.

Båten i parken verkar stundtals vara skriven i replik till den typen av narrativ som Giddens & Sutton presenterat kring revolutionsbegreppet. Månson menar att det i Marx teorier

saknas garantier för att revolutioner vare sig kommer automatiskt eller alltid lyckas, än mindre att Marx hade ett teoretiskt anspråk på att revolutionen skulle bryta ut i ett fattigt bondeland som Tsarrysland. Därmed finns det väldigt lite i Marx teorier som kan bli vederlagt av realsocialismens fall. Tvärtom så innebär dagens allt mer globala kapitalism och det ekonomiska systemets återkommande kriser och problem att Marx' teorier egentligen är mer relevanta än någonsin.

7.6 Att använda marxism

I teoriavsnittet presenterades Burawoy & Wrights typologi av fyra ansatser gentemot marxism som finns inom sociologin, att antingen vilja propagera, begrava, använda eller bygga marxismen (Burawoy & Wright 2001 s.459). Hur kan vi förstå undervisningen och litteraturen utifrån den indelningen?

Det finns många praktiska omständigheter som leder till att undervisningen presenterar marxismen på ett sätt som *använder marxismen* som en uppsättning intressanta idéer utan en helhet (Ibid.). Eftersom litteraturen i intervjupersonen Augusts kurs presenterar Marx på ett sådant sätt så lägger han tid i undervisningen på att betona den teoretiska helheten i Marx tänkande. Kursen som Bo undervisar i är upplagd så att föreläsningarna om Marx delas upp utifrån tre olika ämnen. Han tror att det gör att helheten mellan Marx olika aspekter försvinner. Cecilia upplever en liknande sak i och med att hon föreläser för socionomstudenter, men hon upplever även att de ekonomiska teorierna blir nedtonade i jämförelse med klassbegreppet eftersom det senare jämförs med sociologins klassiker. I samtliga fall så tycks tendensen att *använda marxismen* vara rotat i institutionella faktorer som kursupplägg eller litteraturval, snarare än intervjupersonernas avsikter. Trots uppdelningen så försöker alla intervjupersoner att i undervisningen betona att det finns en helhet i Marx teorier.

Feministiskt tänkande och sociologi betonar att bygga marxismen. Marxismen har behandlats utifrån bokens avsikt att introducera feministiska teorier och begrepp. Det finns en tydlig koppling mellan bokens fokus på feministisk teoribildning och teoriutveckling och att marxismen framställs på det sätt som det görs. Det som lyfts fram är de aspekter av marxismen som gjort den relevant för feministisk teoribildning och feministiska rörelser, däribland åberopas marxismens emancipatoriska vision och verktyg för att analysera strukturellt förtryck (a.a.

s.461). Det har funnits en kritik av traditionell marxistisk analys, grundad i dess avsaknad av förståelse av könsrelationerna. Den feministiska kritiken av dessa brister har möjliggjort en vidareutveckling av marxismen genom ett flertal teoribildningar inom feministisk teori (Ibid.). Marxismens teorier har varit generaliserbar och gått att appliceras som teoretisk modell för feministisk analys och för att studera fenomen som andra marxister ignorerat.

Per Månsons *Båten i parken* vänder sig tydligt emot att *begrava marxismen* eller att *använda marxismen* som en uppsättning valbara idéer. Det sistnämnda är särskilt tydligt genom den genomgående betoningen på att se helheten av Marx olika teorier (a.a. s.459). Boken ger ledtrådar för att studera världen sociologiskt genom Marx teorier, men den har inte Burawoy & Wrights betoning på behovet av att vidareutveckla marxismen bortom dess brister (a.a. s.461). Jag skulle ändå argumentera för att boken placerar sig närmare *att bygga marxism* än till någon annan kategori.

Giddens & Suttons *Sociologi* har en mer kritisk framtoning gentemot marxismen. Den tydligaste tendensen som finns i boken är att *använda marxismen*. Författarna tenderar att förmedla en bild som dels vederlägger Marx klassbegrepp, med hänvisning till Weber, och som dels vederlägger hans revolutionsbegrepp, med hänvisning till realsocialismens fall och den uteblivna revolutionen i västvärlden. Marx analys och kritik av kapitalismen blir däremot till någonting som går att använda separat från den revolutionära teorin. Detta kan jämföras med hur *Båten i parken* beskriver hur Marx ekonomiska analys är sammankopplad med den revolutionära teorin, även om den rör sig på en annan abstraktionsnivå. Giddens & Sutton presenterar Marx på ett sätt som antyder att för att inte helt *begrava marxismen* som en serie felaktiga förutsägelser och teorier så är man tvungen att skilja de revolutionära och klassreduktionistiska agnarna från vetet och *använda marxismen* som en uppsättning intressanta idéer som kan användas av samhällsvetenskapen för att förstå och förbättra samhället. Detta utan behovet av att räkna sig bland skaran av marxister och anhängare till marxismens emancipatoriska vision (a.a. s.459).

8. Slutsatser och sammanfattning

Forskningsfrågorna för uppsatsen är: 1) Vilka aspekter av marxismen lyfts fram och vilken bild ges av dem i sociologisk undervisning & introduktionslitteratur? 2) I vilken

utsträckning presenterar undervisningen och litteraturen marxismen som en uppsättning teorier utan internt samband, där det är möjligt att välja eller avfärda enskilda teorier? Som svar på den första forskningsfrågan har jag visat några av de aspekter som varit i fokus i undervisningen och litteraturen: klassbegreppet, Marx som klassiker, revolutionsbegreppet, och Marx som förlegad. I varje bok finns det ett genomgående tema för hur marxismens olika aspekter har behandlats. Dessa teman pekar i sin tur på att det finns stora skillnader i hur Karl Marx teorier och marxismen behandlas inom sociologiutbildningarna. *Båten i parken* och två av intervjupersonerna betonar genomgående att Marx har en dialektisk metod som rör sig mellan olika abstraktionsnivåer i en växelverkan. Olika aspekter av Marx teoretiska arbete befinner sig på olika abstraktionsnivåer, men hänger samman i denna växelverkan. Dialektiken som är den röda tråden som gör att Månsons Marx vare sig är strukturalist eller individualist. I *Sociologi* så saknar Marx och marxismens metod både en växelverkan och ett sätt att förhålla sig till olika abstraktionsnivåer. Istället ses teorierna som allmänna och relativt simplistiska förklaringar som reducerar fenomen till att utgöra uttryck för underliggande ekonomiska faktorer och klassmotsättningar. Teorierna påverkas inte av abstraktionsnivåer och motsättningen mellan bourgeoisie och proletariat lika central som förklaring oavsett om du analyserar kapitalismen i sin helhet eller en konkret situation som på Nordirland. Max Webers klassbegrepp framställs i jämförelse som ett mer komplext och flerdimensionellt alternativ, och Marx klassbegrepp framstår således som mindre tillförlitligt. Giddens & Suttons bild ger Marx en något strukturalistisk och deterministisk ådra. Marx ser världen som bestämd till att bli socialistisk. Det gör också att revolutionsbegreppet i samband med realsocialismens fall blir lätt att avfärda som en felaktig förutsägelse och sedemera lätt att separera från den kritiska analysen av kapitalismen. Den bild av revolutionsbegreppet vi blir bekanta med i *Båten i parken* förmedlar att Marx inte hade några löften om att en revolution som kommer automatiskt eller att den alltid kommer att lyckas, och realsocialismens fall är därför ingen spik i kistan för Marx teorier. *Feministiskt tänkande och sociologi* presenterar istället marxism utifrån att den historiska roll som den spelat i feministisk teoribildning. Marxismen blir en teoribildning vars styrkor gjort att den anammats av feminister, medan kritiken av brister i marxistiskt tänkande har genererat nya utvecklingar inom marxismen.

Som svar på den andra frågan: samtliga intervjupersoner försöker betona att det finns en helhet i Marx tänkande, däremot så kan den helheten tendera att hamna i skymundan när

kursupplägg gör att Marx presenteras utifrån sina meriter för sociologin eller andra fält eller när enskilda teorier lyfts ut och jämförs med andra teorier. Av de tre böckerna så är det *Sociologi* som i högst grad presenterar marxismen och Marx teorier på ett sätt som gör att teorierna framstår som en uppsättning intressanta och valbara teorier. Författarna skiljer själva den kritiska analysen av kapitalismen från de mer problematiska aspekterna som klassbegreppet och revolutionsbegreppet. I *Båten i parken* betonas däremot helheten i Marx tänkande. I *Feministiskt tänkande och sociologi* betonas vikten av marxismens teori, dess emancipatoriska vision och förmåga att utvecklas. Båda de sistnämnda böckerna placerar sig relativt långt ifrån att använda marxismen som en lös uppsättning idéer.

Av böckerna är *Sociologi* den bok som är mest lik tidigare forskningsresultat som huvudsakligen gjorts kring nordamerikansk sociologilitteratur, i synnerhet vad gäller: 1) Jämförelsen av Marx klassbegrepp med Webers begrepp som implicit är bättre. 2) Tendensen att framställa Marx som ekonomisk determinist. 3) Tendensen att hävda att Marx gjort felaktiga förutsägelser som diskrediterar delar av teorin. Den övriga litteraturen uppvisar däremot inga likheter med slutsatserna som presenterades under *tidigare forskning*.

Uppsatsen visar att några av de mest använda böckerna inom sociologiundervisningen på svenska universitet beskriver Marx teorier och marxismen på väldigt olika sätt. Den student utan tidigare bekantskap med Marx, som har både *Båten i parken* och *Sociologi* på sin litteraturlista kommer att möta två till viss del ömsesidigt uteslutande intryck om Marx teorier och deras relevans i dagens samhälle. Det finns anledning att se Marx bilden som ett aktuellt problem för sociologiundervisningen. Den intervju person som använde det dualistiska klassbegreppet i sin undervisning upplevde att klassbegreppet blev ett hinder för att studenterna skulle se Marx som relevant. Introduktionslitteratur och introducerande föreläsningar är per definition förenklande, men det skapar ett stort behov av att kärnan i en teoribildning sammanfattas på ett noggrant och korrekt sätt. Det finns också många exempel på att Marx använder klassbegreppet på ett mer mångfacetterat sätt än en enkel eller dualistisk uppdelning, vilket gör frågan mer angelägen (Marx 1852, Marx 1868, Marx 1869). Förhoppningsvis inspirerar den här uppsatsen andra att skriva liknande kritiska granskningar av kurslitteratur eller av marxismens roll i sociologin.

9. Referenser

- Agger, B. (1989). Do Books Write Authors? A Study of Disciplinary Hegemony. *Teaching Sociology*, 17(3), s.365-369. Tillgänglig på: <http://www.jstor.org/stable/1318087>
- Berggren, J. (2007). Så få ord, så mycket dumheter: en kritisk granskning av svenska gymnasieböckers skildringar av marxistisk idétradition (Examensarbete). Tillgänglig på: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-1438> (Besökt: 13 maj 2019).
- Berggren, K (2015) Vem är teori?: Kartläggning av kurslitteratur i sociologisk teori ur ett genusperspektiv. Sociologiska institutionen, Uppsala universitet. Tillgänglig på <http://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.DiVA.org.uu.260850&site=eds-live&scope=site> (Besökt: 12 juni 2019).
- Bryman, A. (2011) Samhällsvetenskapliga metoder. Malmö : Liber, 2011.
- Burawoy, M. & Wright, E. O. (2001) 'Sociological Marxism', ur *Handbook of Sociological Theory*. Springer Nature / Books, s. 459–486.
- Giddens, A & Sutton, P. (2014) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Hamilton, R. (2003) American Sociology Rewrites Its History, *Sociological Theory*, 21(3), s. 281. Tillgänglig på: <http://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.3108639&site=eds-live&scope=site> (Besökt: 12 juni 2019).
- Harley, K. (2008) Theory Use in Introductory Sociology Textbooks', *Current Sociology*, 56(2), s. 289–306. doi: 10.1177/0011392107085036.
- Björk, S & Hedenus, A. Inledning, Mulinari, D & Esseveld, J. Feministiskt teoretiskt arbete. Magdalenic, S. Sociologins klassiker, Schmitz, E. Sociala rörelser och kvinnor som politiska aktörer. Ur Hedenus, A, Björk, S & Shmulyar Gréen, O (red.) (2015) *Feministiskt tänkande och sociologi : teorier, begrepp och tillämpningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2009) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig online på: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Besökt: 12 juni 2019)
- Marx, K & Engels, F (1848/1994) *Kommunistiska Manifestet*. Göteborg: Bokförlaget Röda Rummet
- Marx, K (1852) *Louis Bonapartes adertonde Brumaire*

Tillgänglig på: <https://www.marxists.org/svenska/marx/1852/08-d028.htm> (Besökt: 13 maj 2019).

Marx, K (1868) Från Marx till L. Kugelmann

Tillgänglig på: https://www.marxists.org/svenska/marx/brev/1868_04_06.htm (Besökt: 13 maj 2019).

Marx, K (1869) Från Marx till L. Kugelmann

Tillgänglig på: https://www.marxists.org/svenska/marx/brev/1869_11_29.htm (Besökt: 13 maj 2019).

Tillgänglig på: https://www.marxistarkiv.se/klassiker/marx/kommunistiska_manifestet_ny.pdf (Besökt: 13 maj 2019).

Maslow, W. D. (1981) Academic Sociology as a “Classist” Discipline: An Empirical Inquiry into the Treatment of Marx in the Textbooks of North American Sociology, 1890–1965, *Humanity & Society*, 5(3), s. 256. Tillgänglig på:

<http://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edo&AN=ejs44614444&site=eds-live&scope=site> (Besökt: 7 juni 2019).

Månson, P. (2014) *Båten i parken : introduktion till samhällsstudier*. Lund: Studentlitteratur.

Paap, W. (1981) The Concept of Power: Treatment in Fifty Introductory Sociology Textbooks. *Teaching Sociology* 9, nr. 1: s.57-68. Tillgänglig på: <http://www.jstor.org/stable/1317012>.

Perrucci R. (1980) Sociology and the Introductory Textbook. *American Sociologist*. 1980;15(1): s.39-49.

<http://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=4947711&site=eds-live&scope=site>. (Besökt: 5 juni 2019).

Ritzer, G. & Stepnisky J. (2014) *Sociologisk teori*. Malmö : Liber

Soares G. A. D.(1968) Marxism as a General Sociological Orientation’ *The British Journal of Sociology*, 19(4), s. 365. doi: 10.2307/588178.

Schrecker, C. (2008) Textbooks and Sociology: A Franco—British Comparison, *Current Sociology*, 56(2), s. 201–219. doi: 10.1177/0011392107085031.

Lucal, B. (1994) Class Stratification in Introductory Textbooks: Relational or Distributional Models? *Teaching Sociology*, 22(2), s.139-150. Tillgänglig på:

<http://www.jstor.org/stable/1318560>

10. Bilaga 1: Litteraturguide

Tabell 1: Böckerna i litteraturstudien listade utifrån vilka universitet som hade dem på litteraturlistorna 2018

	Sociologi. (5. Uppl. 2014).	Feministiskt tänkande och sociologi: teorier, begrepp och tillämpningar. (1. Uppl. 2015).	Båten i parken. Introduktion till sambandsstudier. (6. Uppl. 2014).
Göteborgs universitet	Ja	Ja	Ja
Karlstads universitet	Ja	Nej	Ja
Linnéuniversitetet	Nej	Nej	Nej
Linköpings universitet	Nej	Nej	Nej
Luleå tekniska universitet	Nej	Nej	Ja
Lunds universitet	Nej	Ja	Nej
Stockholms universitet	Nej	Nej	Nej
Mittuniversitetet	Ja	Ja	Ja
Umeå universitet	Ja	Nej	Ja
Uppsala universitet	Nej	Nej	Nej
Örebro universitet	Nej	Ja	Nej

11. Bilaga 2: Intervjuguide

1. Berätta om kurserna du undervisar i där Karl Marx tas upp. Vad har Marx för roll i sammanhanget?
2. Vad lärs ut och tas upp angående Marx?
3. Ligger betoningen på Marx eller marxism?
4. Vilka aspekter av marxism skulle du säga inte tas upp?
5. Vilken bild av marxismen tror du din undervisning förmedlar? Vilken bild tror du sociologin ger generellt?
6. Det finns ett citat av Marx: "Filosoferna har hittills bara tolkat världen - poängen är att förändra den". Tycker du att den ansatsen förmedlas generellt i undervisningen?

12. Bilaga 3: Letter of consent

Intervjun kommer att vara en del av Simon Frohlunds kandidatuppsats en uppsats om hur marxism beskrivs i sociologikurser. Som en del av uppsatsen kommer tre sociologer som föreläser om marxism att intervjuas. Intervjuerna kommer fokusera på hur marxismen föreläses om på universiteten, samt om sociologernas egen uppfattning om vad universiteten lär ut om marxism. Intervjun kommer att hållas med dig vid en tid som fungerar för båda. Under intervjun kommer Simon att spela in intervjun för att kunna transkribera den. Transkriberingen kommer att visas för, och godkännas utav dig. Det är möjligt för dig att delta anonymt, i vilket fall dina ord under intervjun inte kommer att kopplas till dig personligt. Resultaten kommer att publiceras i kandidatuppsatsen i sociologi för kursen SOCK05. Du kommer inte få någon ekonomisk kompensation för ditt deltagande, men förhoppningsvis kommer intervjun bredda kunskapen om relationen mellan sociologin och marxismen. Det är helt frivilligt att delta i intervjun. Även när du har samtyckt och Simon Frohlund har påbörjat intervjun, så har du rätten att inte svara på några frågor, ställa in ditt deltagande eller undandra ditt samtycke till intervjun.